

A vetési varjú (*Corvus frugilegus*) kisalföldi telepei a 2009. évi állományfelmérés alapján

Colonies of the Rook (*Corvus frugilegus*) on the Small Hungarian Plain based upon the 2009 population assessment

PELLINGER ATTILA & MOGYORÓSI SÁNDOR

1. Bevezetés

A vetési varjú (*Corvus frugilegus*) Magyarországon védett faj, azonban 1973–1996 között korlátozás nélküli vadászható volt. Ebben az időszakban részben a szórványosan előforduló mezőgazdasági kártétele (SOLT, 2008), részben a lakott területeken vélt vagy valós zavaró hatása miatt különböző módszerekkel gyérítették állományát. Az 1980-tól bevezetett, varjúfélékre szelektív, tojásba injektálva forgalomba hozott – 3-klór-4-metilanilin-hidroklorid hatóanyagú – F1 és F2 méreggel (a két változat a mérgező dózisában különbözött) tömegessé vált a faj irtása, ami a hazai állományt összeroppantotta. 1993-ra a vétes állományfogyatkozás jelei már ismertté váltak, ekkor korlátozták a mérgezés alkalmazását, majd három évvel később újra teljes védelmet kapott. Ekkora már a költőpopuláció – a mérgező helytelen alkalmazása következményeként – a korábbi negyedére esett vissza.

A vetési varjú fészkelőtelepei közül a lakott területeken találhatóakat érintette legkevésbé a faj tömeges irtása, jóllehet ezek környezetében is számos problémát okoznak a varjak költési időben. Mivel a jelentősebb telepek többnyire városi parkok méretebb fáin létesültek és maradtak fenn, a lakosság részéről számos panasz érkezett és érkezik máig az illetékes hatóságokhoz. Ezek lényegében három fontosabb csoportba sorolhatók:

1. Közegészségügyi problémák: a telepek környezetében jelentős szennyezést okoznak a lehulló táplálékmaradványok, illetve a varjak ürüléke. A parkokat átszelő sétautakon, az itt létesült játszótéren kétségkívül nehezen tolerálható mindez. Különösen sok nehézséget okozott a varjútelepek védelme a H5N1 madárinfluenza megjelenésével kitört, a média által jelentősen gerjesztett tömeghisztéria időszakában.
2. Vagyoni problémák: a városi környezetben létesült vetésivarjú-telepek környezetében a parkoló gépkocsikra hulló ürülék és kisebb-nagyobb ágak miatt ugyancsak sok panasz érkezett az elmúlt években, nyilvánvalóan elsősorban a közelben lakók részéről.
3. A fészkelő varjak zajongása: igen nehezen értelmezhető probléma a zajos városi környezetben élő lakosság részéről érkező szórványos tiltakozás a varjak káromgása ellen. Napkeltekor valóban tapasztalható ilyen hatás, azonban a mindennapi élet, elsősorban a közlekedés generálta zajszennyezés okozta zavaró hatás ismeretében valószínűsíthető, hogy a lakosság az állandó monoton zajterhelés okozta frusztrációt vetíti alkalmasint a varjakra.

Azokban az években, amikor a faj még nem állt természetvédelmi oltalom alatt, a belterületeken található vetési varjú telepeken is több módszerrel próbálkoztak az állomány gyérítésével, felszámolásával. Ennek tipikus megoldási módja a fészkek nagy nyomású vízszugárral való eltávolítása volt (pl. Sopron, Paprét; Nagycenk, Kastélypark), amely amellel, hogy nem vezetett kielégítő eredményre, etikai és állatvédelmi kérdéseket is felvetett. Meg kell jegyezni, hogy a lakosság részéről megnyilvánuló tiltakozások során összemosódtak a fészkelőállomány és a telelésre hozzánk érkező varjak generálta problémák.

A hazai és külföldi gyűrzési adatok elemzésével megállapítható, hogy a vetési varjú Kárpát-medencei populációja nem vonul, a költési időszakon kívül is a fészkelőhely környezetében marad, kóborol. A téli hónapokban megjelenő, olykor hatalmas csapatok északról, főleg a volt Szovjetunió területéről érkeznek hozzánk, és tavasszal elhagyják a Kárpát-medencét (KALOTÁS, 2009). Ebből az a fontos következtetés adódik, hogy a hazai állomány nagysága gyakorlatilag független a Kárpátokon túli állományoktól, így ennek az állománynak a fennmaradása szempontjából a telelésre érkező vetésivarjú-tömegek közömbösek. Nem elhanyagolható szempontja a fészkelőállomány fenntartásának, hogy a telepekhez más – fészket nem építő – társfészkelő fajok is kötődnek. Az erdei fülesbagoly (*Asio otus*) és a vörös vércse (*Falco tinnunculus*) mellett – amelyek nem aktuálisan veszélyeztetett fajok – kiemelkedően fontos a kék vércse (*Falco vespertinus*), amely hosszú távú vonuló lévén – a vonulási útvonalon és a telelőhelyen jelentkező súlyos veszélyeztető tényezők miatt – erősen fogyatkozó állományú, veszélyeztetett faj. A kék vércsék védelme miatt a vetési varjú állományának fenntartása és lehetőségek szerinti növelése kiemelkedően fontos természetvédelmi érdek.

A vetési varjú hazai állományának fentiek miatti védelme érdekében, valamint ezzel egyidejűleg a védelemből adódó konfliktushelyzetek kezelése miatt szükséges az állomány változásainak folyamatos nyomon követése. Ennek érdekében végeztük el a Kisalföldön fészkelő populációk felmérését a 2009. évben, ennek eredményeiről kívánunk rövid áttekintést adni.

2. Anyag és módszer

A kisalföldi fészkelőállomány felmérését a Győr-Moson-Sopron megye településein található telepek bejárásával és számlálásával végeztük el. Mivel a telepek elhelyezkedése meglehetősen konzervatív, a korábban ismert fészkelőhelyeket jártuk végig, ezeken megszámláltuk az elfoglalt fészkeket, emellett a természetvédelmi örök és az aktív terepi madarászok kikérdezésével igyekeztünk minden további lehetséges telepet felderíteni és felmérni. Az alkalmazott módszer miatt elképzelhető, hogy kisebb, aktuálisan kialakuló fészkelepek rejtve maradtak, azonban úgy véljük, hogy ennek esélye aránylag csekély. Ezt alátámasztja, hogy az MME Monitoring Központ által a kék vércse védelmére indult LIFE program keretében végzett, jelen vizsgálatlól független országos vetésivarjú-állományfelmérés során sem került elő további, általunk nem ismert fészkelő kolónia. A fészkelepeket a tojásrakás időszakában kerestük fel, a telepek koordinátáit és a lakott fészkek számát rögzítettük.

3. Eredmények

A vizsgálat évében, 2009-ben hét településen 13 vetésivarjú-telepet találtunk, összesen 1266 fészket számláltunk (1. táblázat). Ezek mindegyike belterületen van, egy kivételével (Győr, Xantus János Állatkert) évek óta ismert, stabil fészkelőhelyek. Közös jellemzőjük, hogy park jellegű facsoportokban létesültek, közülük a beledi Axiál-telepen és Widemann-telepen, valamint a győri állatkertben található telepek viszonylag fiatal parkosított területeken vannak, a többi varjútelep évszázados kastélyparkokban, fasorokban található. Utóbbiak jellemzően nagyméretű platánokon (*Platanus acerifolia*), magas faegyedeken létesültek. Társfészkelő fajok ezekben a telepekben a vörös vércse, az erdei fülesbagoly és a csóka (*Corvus monedula*). A csóka az odvasodásra hajlamos platánok üregeiben költ, a vörös vércse és

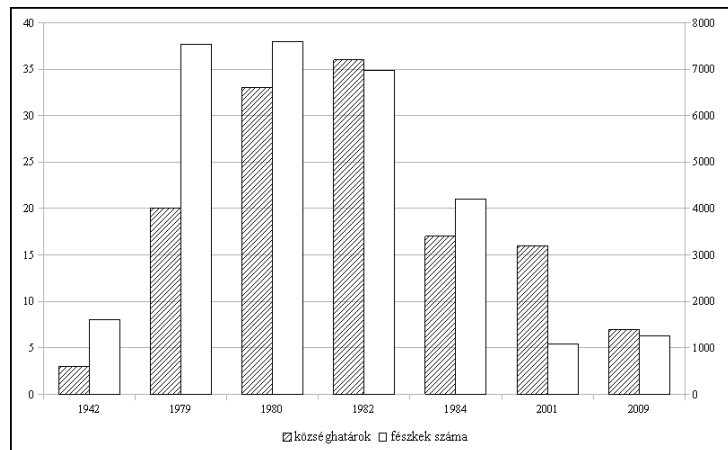
az erdei fülesbagoly a varjak elhagyott fészkeket foglalják el. A varjak károkozásával kapcsolatos panaszok a nagyecenki, a beledi és a nagylózi állományokkal kapcsolatban jelentkeztek az elmúlt évek során.

Település	Telep	Állomány (pár)
Sopron	egyetemkert	76
Sopron	rendőrség udvara	36
Sopron	Papréti	166
Sopron	Baross utca	1
Sopron	evangélikus temető	3
Nagyecenk	kastélypark	294
Beled	Miklósmajor	186
Beled	Axiál-telep	83
Beled	Wiedemann-telep	155
Sopronhorpács	kastélypark	145
Pinnye	Rákóczi utca	3
Nagylózs	kastélypark	72
Győr	állatkert	46

1. táblázat – Vetésivarjú-telepek fészkelőállományai a Kisalföldön 2009-ben
Tab. 1. – Nesting population of Rook on the Small Hungarian Plain in 2009

4. Megvitatás

A vetési varjú állományának felmérésére az elmúlt évtizedekben több alkalommal több kísérlet is történt, amelyek módszereik és a felmért terület tekintetében is különbözőek voltak, emiatt a közölt eredmények egymással csak komoly fenntartásokkal összevethetőek. FARAGÓ & KOVÁCS (2008) foglalta össze az 1942-ben, 1979-ben, 1980-ban, 1982-ben, 1984-ben és 2001-ben végzett felmérések eredményeit, amelyek községhatáronként összesítettek. Emiatt az egyes telepek lakottságát visszamenően nem tudjuk hiánytalanul reprodukálni az összehasonlíthatóság érdekében, így az adatainkat az 1. ábrán községhatárok szerint összevontuk.

1. ábra – Az állomány nagysága az egyes felmérések éveiben
Fig. 1. – Population size in the years of survey

Az 1980-as évek elejétől bekövetkezett állománycsökkenést és annak okait korábban már említettük. A múlt század közepe populációnagyságának diagramon ábrázolt értéke a jelenleginél is kisebb, aminek csak részben lehet magyarázata a pontatlan vagy részlegesen elvégzett felmérés. A síksági területeken az 1940-es években a jelenleginél lényegesen kevesebb fasor, facsoport, vagyis fészkelési lehetőség volt (CSATH, 1928), hiszen azokat jórészt a vesztes világháború után, szovjet mintára, később létesítették. Más tényezők mellett valószínűleg a kevesebb alkalmas fészkelőhely miatt volt kisebb a populáció mérete.

A 2001 és 2009 között érzékelhető minimális állománynövekedés már minden bizonnyal összefüggésben van a faj védetté nyilvánításával és a tömeges mérgezés megszűnésével. A várható további növekedés miatt várhatóan előbb-utóbb újra kialakulnak a külterületi telepek is, és a vetési varjú kisalföldi – ezzel párhuzamosan Kárpát-medencei – populációja a jelenleginél lényegesen magasabb szinten stabilizálódik majd.

5. Összefoglalás

A vetési varjú mint telepesen fészkelő faj fokozottan érzékeny a fészkelőhelyei környezetében történő zavarásra és a célirányos irtásra. A varjúfélékre kifejlesztett taxonspecifikus mérge helytelen alkalmazása miatt a természetvédelmi és vadvédelmi szempontból egyaránt problematikus dolmányos varjú (*Corvus corone cornix*) és szarka (*Pica pica*) állományainak szabályozása helyett a vetési varjú hazai állománya került kritikus helyzetbe. A populáció összeomlását a jogszabályi változások némi késéssel követték, a faj ismét védett lett és a mérge alkalmazását korlátozták. A 20. század utolsó negyedének állománya ekkorra drasztikusan lecsökkent, fészkelőtelepei ekkorra már csak a lakott területeken tudtak fennmaradni. 2009-ben hét településen, 13 telepen 1266 vetésivarjú-fészket találtunk a Kisalföldön. Az állomány kismértékű növekedést mutat a 2001-es számláláshoz képest, amely a populáció összeomlása utáni minimumot reprezentálta. Jelen felmérésünk során azonban még mindig nem sikerült külterületi varjútelepet találni, holott mind élőhelye, mind táplálkozási lehetőségei bőven vannak Győr-Moson-Sopron megye területén. Ez arra utal, hogy még mindig az állomány növekedési potenciálja korlátozhatja a korábbi élőhelyek újra benépesülését.

6. Summary

The Rook (*Corvus frugilegus*), being a species nesting in colonies, is especially sensitive to disturbance around its nesting sites and the direct culling. Due to the inappropriate application of the taxon-specific poison specifically evolved for corvids, instead of controlling the populations of (for conservation as well as for hunting) problematic Hooded Crow (*Corvus cornix*) and Magpie (*Pica pica*) the Hungarian population of the Rook turned critical. The population collapse was followed by changes in law with some delay, the species became protected again and the application of poison was limited. By this time the population of the last quarter of the 20th century had decreased already drastically, nesting colonies managed to sustain only in inhabited areas. In 2009 on seven settlements, 13 colonies 1266 Rook nests were counted on the Small Hungarian Plain. The population shows a slight increase since the counting of 2001 which represented the minimum after the population collapse. In the course of the present survey we still did not manage to find a colony outside of settlements despite the fact that there are sufficient suitable habitats and feeding grounds for the Rook in the county Győr-Moson-Sopron. This implies that it is still the growth potential of the population that restricts the resettlement of the former habitats.

7. Irodalom

- CSATH A. (1928): A vetési varjú élete és gazdasági jelentősége a mezőhegyesi állami birtokon. *Kócsag*, 1.3: 32-33.
- FARAGÓ S. & KOVÁCS GY. (2008): A vetési varjú (*Corvus frugilegus* L., 1758) fészkelő állománya 2001-ben Nyugat-Magyarországon. *Magyar Apróvad Közlemények*, 10: 45-66.
- KALOTÁS ZS. (2009): Vetési varjú. In: CSÖRGŐ T., KARCZA ZS., HALMOS G., MAGYAR G., GYURÁ CZ J., SZÉP T., BANKOVICS A., SCHMIDT A. & SCHMIDT E. (szerk.): *Magyar madárvonulási atlasz*. Kossuth Kiadó, Budapest. 577-579.
- SOLT SZ. (szerk.) (2008): *Vetési varjú konfliktuskezelési terv*. MME, Budapest.

PELLINGER ATTILA – Fertő–Hanság Nemzeti Park – H-9435 Sarród, Rév, Kócsagvár – pelling@freemail.hu

MOGYORÓSI SÁNDOR – Fertő–Hanság Nemzeti Park – H-9435 Sarród, Rév, Kócsagvár – sibilatrix@freemail.hu

---